

ZÁPIS

Zápis z obhajoby disertační práce

Student: Matěj Novotný
Datum narození: 10. 12. 1977
ID studia: 314964
Studijní program: Historické vědy
Studijní obor: Dějiny antického starověku
Název práce: „Bezbožnost v klasických Athénách“
Jazyk práce: čeština
Jazyk obhajoby: čeština
Školitel: PhDr. Jan Souček, CSc.
Oponenti: doc. PhDr. Jarmila Bednaříková, CSc.
doc. PhDr. Lubor Kysučan, Ph.D.
Datum obhajoby: 18. 9. 2018
Místo obhajoby: FF UK, Celetná 20, Praha 1, místnost č. 147/1
Termín: řádný
Předseda komise: doc. PhDr. Dana Picková, CSc.

Přítomní: doc. PhDr. Dana Picková, CSc.
doc. PhDr. Václav Marek, CSc.
PhDr. Jan Souček, CSc.
doc. PhDr. Jarmila Bednaříková, CSc.
doc. PhDr. Lubor Kysučan, Ph.D.
doc. PhDr. Jana Keparťová, CSc.

13:06 Předsedkyně komise doc. PhDr. Dana Picková, CSc. zahájila obhajobu a představila přítomné členy komise a oponenty.

13:08 Školitel PhDr. Jan Souček, CSc. přednesl stručné hodnocení doktorandského studia Mgr. Matěje Navrátila a jeho disertační práce. Uvedl, že kromě studia se věnoval také grantovým projektům a publikační činnosti, absolvoval studijní stáž v Heidelbergu, přednášel v ČR i v .. Předložená disertační práce má podle hodnocení školitele nadstandardní rozsah, Mgr. Novotný v ní zúročil jak znalost řeckého jazyka tak studium historie a jeho závěry jsou přínosné.

13:11 Mgr. Novotný seznámil přítomné s tezemi své disertační práce, která tematicky navazuje na jeho diplomovou práci, věnovanou Andokidově řeči *O mystériích*. Disertační práce je zaměřena

na obecnější otázky týkající se bezbožnosti, a to primárně z právního aspektu, tj. na charakter athénské práva ve vztahu k bezbožnosti. Práce řeší dvě základní otázky: nakolik byla bezbožnost (*asebeia*) kodifikována v athénské právní systém a nakolik jsou prameny k tomuto tématu relevantní (např. Plútarchos, Diogenés Laertios). S ohledem na Sókratův případ si kandidát položil otázku, zda jednotlivé body žaloby musely být explicitně předvídané zákony. Ve své práci došel k závěru, že antické prameny jsou v mnoha případech značně chatrným a nedůvěryhodným zdrojem informací. Dalším z témat byla historicita soudních procesů, např. stíhání filosofa Anaxagory. Mgr. Novotný se kloní k těm badatelům, kteří jej považují za nehistorický. Stejně tak odmítá historicitu Diopeithova usnesení.

13:27 Oponentka doc. PhDr. Jarmila Bednaříková, CSc. seznámila přítomné s hlavními body svého posudku a se závěrem, že doporučuje předloženou disertační práci k obhajobě. Položila studentovi tyto otázky:

Jaký má názor na pramennou hodnotu soudních řečí?

Jak by definoval svatokrádež?

Bylo podle něj možné neúčastnit se v Athénách státního kultu? Čím by to doložil?

13:37 Oponent doc. PhDr. Lubor Kysučan, Ph.D seznámil přítomné s hlavními body svého posudku a se závěrem, že doporučuje předloženou disertační práci k obhajobě. Položil studentovi tyto otázky:

Jak lze v kontextu řeckého světa obecně charakterizovat athénský postoj k cizím náboženstvím v klasické době? Byl ve srovnání s jinými významnými obcemi vstřícný, nebo naopak restriktivní?

Jaká byla tradice stíhání bezbožnosti v následné helénistické a římské době?

13:43 Uchazeč reagoval na posudky oponentů a jejich položené otázky. Na výtku doc. Kysučana, že v práci nebyly citovány publikace Z. Kratochvíla *Anaxagora* a J. Frela *Feidias* připustil, že citovat Kratochvílovu knihu by bylo přínosné, Frelova práce je však podle něj spíše popularizační publikací, postrádající kritický přístup k pramenům. Sám doplnil, že by bylo možné citovat také práce Juraje Franeka nebo Viktora Ehrenberga.

V reakci na výtku doc. Bednařikové, že v práci postrádá obecnější pojednání o vztahu státu a náboženství v Řecku, Mgr. Novotný uvedl, že touto otázkou se již zabýval v jiné své práci s názvem *Role náboženství v politickém životě starých Řeků*, kterou sepsal v rámci doktorského studia. Tuto práci poskytl doc. Bednařikové k nahlédnutí.

Doc. Bednařiková ve svém posudku dále uvedla, že by bylo vhodné uvádět v práci častěji analogie s právními instituty v jiných společnostech na stejné úrovni vývoje. Kandidát se vyjádřil k analogickému srovnávání různých kultur skepticky, a to vzhledem k jejich odlišné politické a společenské struktuře. Uvedl, že k relevantnímu srovnání je vhodný pouze příklad Říma. Dále se vyjádřil, že evolucionistická teorie o vývoji společností již dnes není obecně přijímána, což je jedním z důvodů, proč se této metodě brání. Rovněž se domnívá, že pro skutečně hluboké zhodnocení srovnávaných kultur by byla nutná dobrá znalost všech relevantních pramenných jazyků.

Na otázku, jaký má názor na pramennou hodnotu soudních řečí, Mgr. Novotný odpověděl, že v rámci dochovaných textů řečí je třeba rozlišit vlastní text řeči pronášený řečníkem od vloženého dokumentu (svědectví, smlouvy, zákony), jejichž autenticita je značně problematická.

K dotazu, jak by definoval svatokrádež, kandidát uvedl, že původní pojem hierosylia (krádež posvátného předmětu) se později užíval v přirovnáních („ať je s někým naloženo jako se svatokrádežníkem“), nikdy se však neužíval v nemateriálním smyslu (rouhání apod.).

Na dotaz, zda bylo možné se v Athénách neúčastnit státního kultu Mgr. Novotný odpověděl, že podle jeho názoru v Athénách nemusel existovat zákon, který by explicitně předjímal zločin neúčasti na kultu. Žádné doklady o tom, že by neúčast byla stíhána kromě Sókratova případu (či přesněji podle jedné z jeho interpretací) nejsou. Stíháno bylo konání nevhodných či cizích obřadů ve veřejných svatyních podobně jako v Římě.

K otázce doc. Kysučana, jak lze v kontextu řeckého světa obecně charakterizovat athénský postoj k cizím náboženstvím v klasické době (vstřícný nebo naopak restriktivní), Mgr. Novotný uvedl, že obecně vzato byly vnitrozemské státy konzervativnější a xenofobnější, zatímco přímořské byly otevřenější a tolerantnější. Zmínil Hérodotovo svědectví o obraně domácích zvyků v Thrákii a Skythii.

Na dotaz, jaká byla tradice stíhání bezbožnosti v následné helénistické a římské době, kandidát reagoval slovy, že doklady o stíhání filosofů v poklasické době nemáme. V době římské je znám pouze případ filosofa Démonakta, anekdoticky líčený v Lúkianově díle. Za historickou

lze považovat Liviem vylíčenou popravu dvou mladíků z Akarnánie, kteří během mystérií zabloudili do eleusínské svatyně.

14:18 Předsedkyně komise zahájila diskusi.

Vystoupil Doc. Marek a vznesl dotaz, zda se svatokrádež řadila k bezbožnostem, nebo zda šlo o jinou kategorii. Mgr. Novotný uvedl, že svatokrádež byla z hlediska zákonů zvláštním přečinem, odlišným od bezbožnosti, šlo o jeden z nejzávažnějších zločinů trestaných smrtí a byla asociována se zradou nebo státním převratem.

14:25 Předsedkyně komise ukončila obhajobu a vyzvala přítomné k odchodu z místnosti.

Komise poté zahájila neveřejné jednání o klasifikaci obhajoby disertační práce.

Předsedkyně komise seznámila s výsledkem obhajoby: komise hlasovala zdvižením ruky; počet členů komise: 5 – přítomno členů komise: 4 – kladných hlasů: 4, záporných hlasů: 0. Obhajoba disertační práce byla klasifikována: prospěl.

Zapisovatel: Mgr. Julie Černá, Ph.D.

Jméno a podpis předsedy komise:

doc. PhDr. Dana Picková, CSc.

Jméno a podpis dalšího člena komise:

doc. PhDr. Václav Marek, CSc.